Na Ceiltigh

Cérbh iad na Ceiltigh?

Amlíne

RCh | AD

600 400 200 0 200 400 600 800 1000 1200 1400 1600 1800 2000

Tháinig na Ceiltigh go hÉirinn (600 RCh).

An lá atá inniu ann.

Grúpa treibheanna ba ea na Ceiltigh a mhair san Eoraip breis agus 2000 bliain ó shin. Tháinig na Ceiltigh go hÉirinn timpeall 600 RCh.

Amlíne

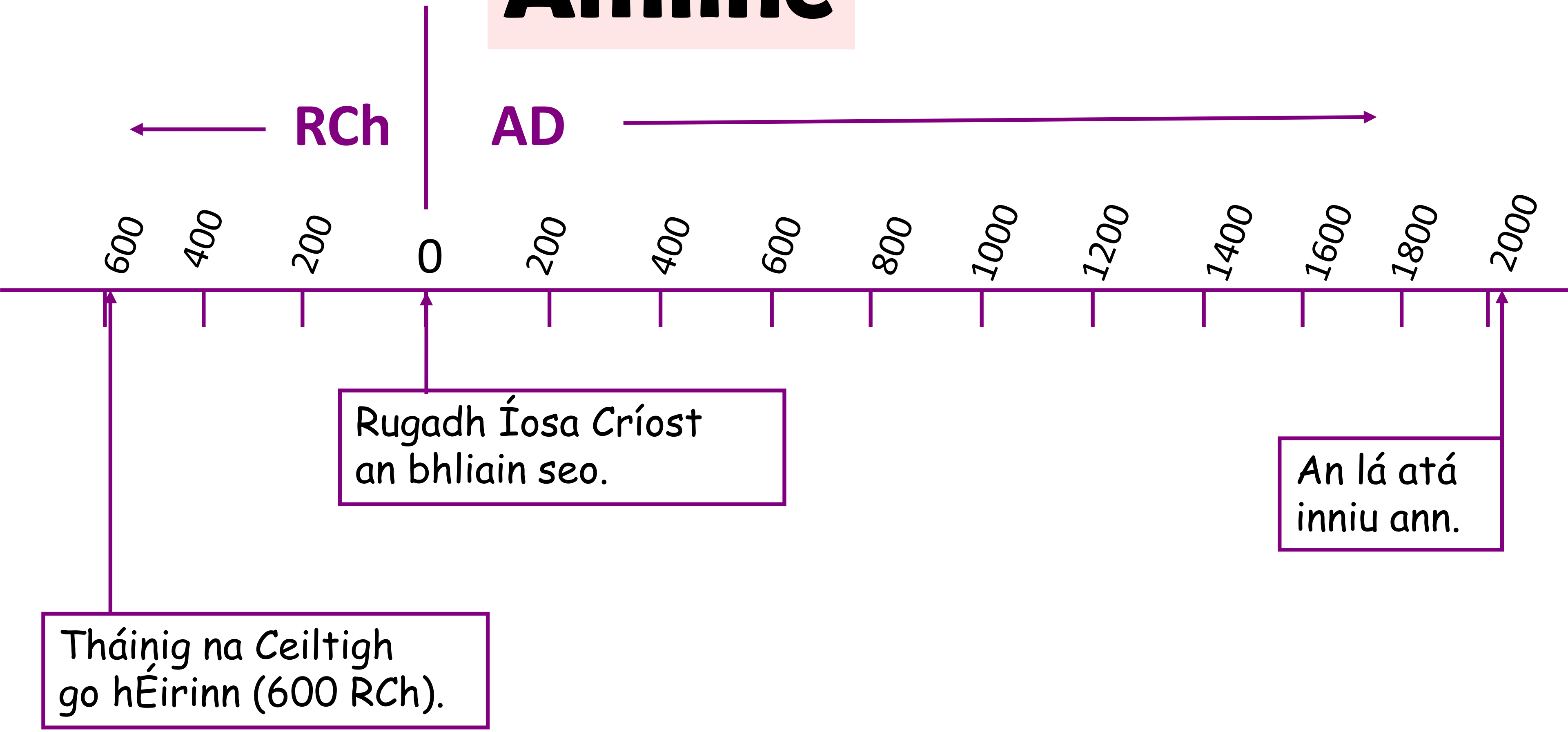

'Roimh Chríost' atá i gceist le 'RCh'. Ciallaíonn 600 RCh, mar sin, 600 bliain sular rugadh Íosa Críost.

I ndeisceart na Fraince agus na Gearmáine a bhí na Ceiltigh ar dtús. As sin, scaip siad ar fud na hEorpa.

Thug na Ceiltigh a lán nósanna agus scileanna nua go hÉirinn. Is iad na Ceiltigh a thug an Ghaeilge go hÉirinn, mar shampla.

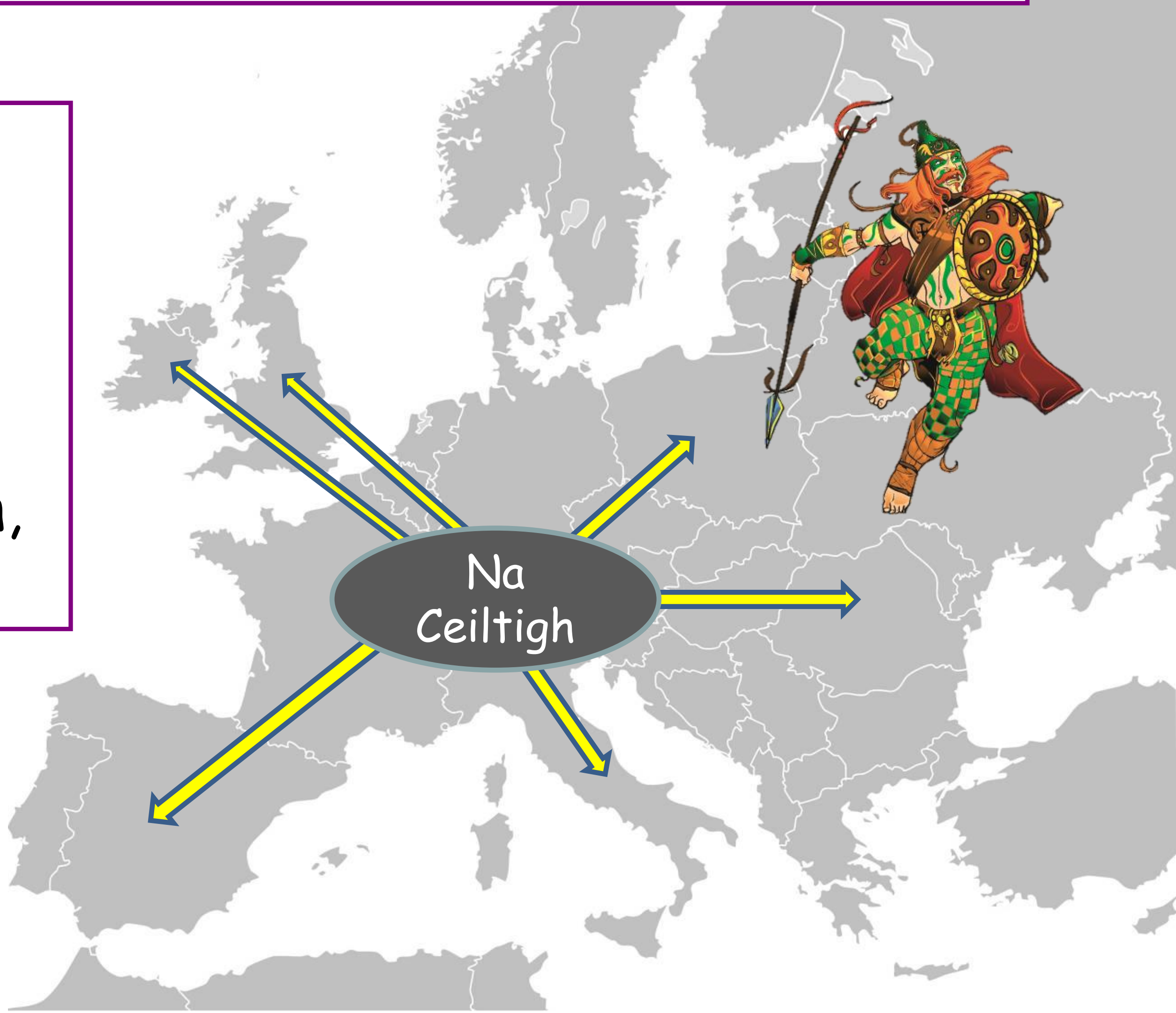

Bhí buntáiste mór ag na Ceiltigh. Bhí a fhios acu conas uirlisí agus airm a dhéanamh as **iarann**. In áiteanna eile san Eoraip ní raibh a fhios ag na daoine conas iarann a úsáid. Bhí cré-umha fós in úsáid acusan. Agus is láidre go mór an t-iarann ná an cré-umha!

Tugaimid an **Iarannaois** ar an tréimhse staire sin inar scaip úsáid an iarainn ar fud na hEorpa.

Conas a fhaighimid eolas ar shaol na gCeilteach fadó?

Slí amháin le heolas a fháil ar na Ceiltigh ná breathnú ar na nithe a d'fhág siad ina ndiaidh. Déanann **seandálaithe** tochailt sa talamh chun teacht ar na nithe sin. Déanann siad staidéar orthu agus deir siad linn ansin cad dó a d'úsáid na Ceiltigh iad.

Féach na seandálaithe seo ag obair!

Tá na nithe Ceilteacha seo le feiceáil in Ard-Mhúsaem na hÉireann. Fianaise is ea iad ar an gcineál saoil a bhí ag na Ceiltigh.

Céard a insíonn siad dúinn faoi shaol na gCeilteach, meas tú?

Feirmeoirí ba ea na Ceiltigh. D'fhásaidís barra mar choirce agus cruithneacht. D'úsáididís brónna chun na barra a mheilt chun plúr a dhéanamh le haghaidh aráin nó le min a dhéanamh le haghaidh leitean.

Céard eile a d'itheadh na Ceiltigh, meas tú?

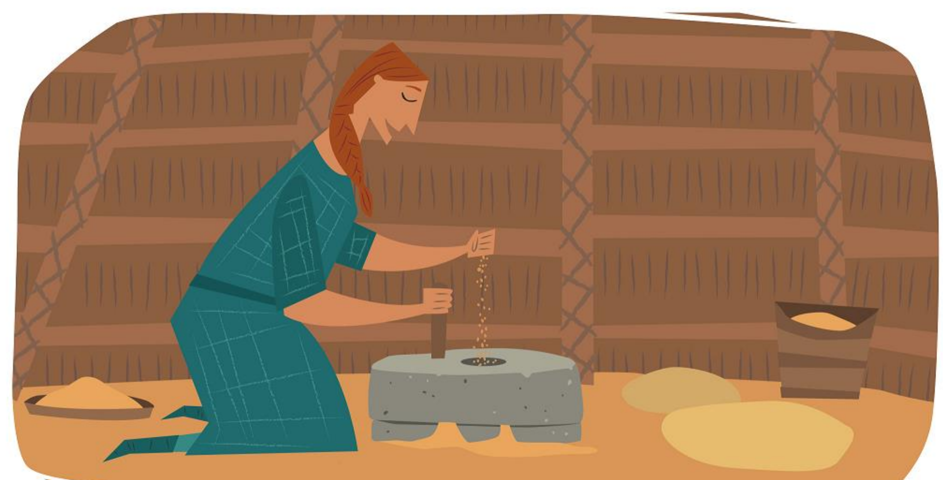

Bia na gCeilteach

Choinnídís beacha
i gcoirceoga chun mil
a fháil.

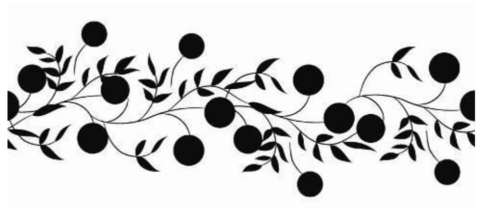

D'ithidís caora agus
cnónna fiáine.

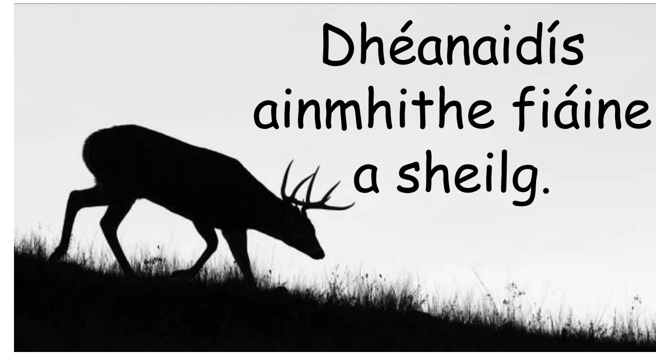

Dhéanaidís
ainmhithe fiáine
a sheilg.

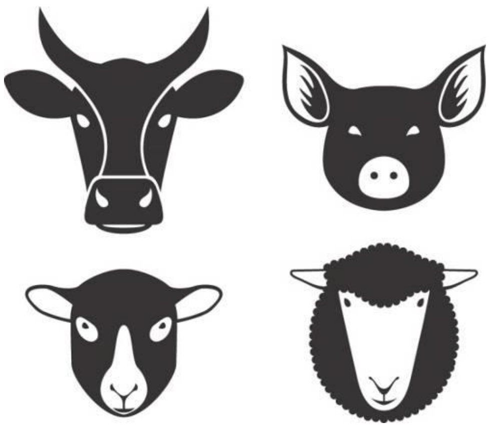

Choinníodh na Ceiltigh muca,
ba, gabhair agus caoirigh.
D'fhaighidís feoil, cáis agus
bainne uathu. Bhí na ba,
go háirithe, an-luachmhar.
Má bhí go leor bó ag duine
bhí sé an-saibhir ar fad.

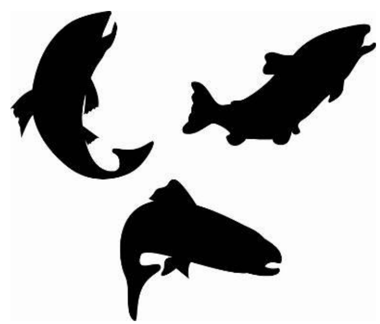

Théidís ag
iascaireacht.

D'fhásaidís coirce,
eorna agus
cruithneacht.
Dhéanaidís arán
as na barra sin.
Dhéanaidís beoir as
an eorna freisin.

Bróiste

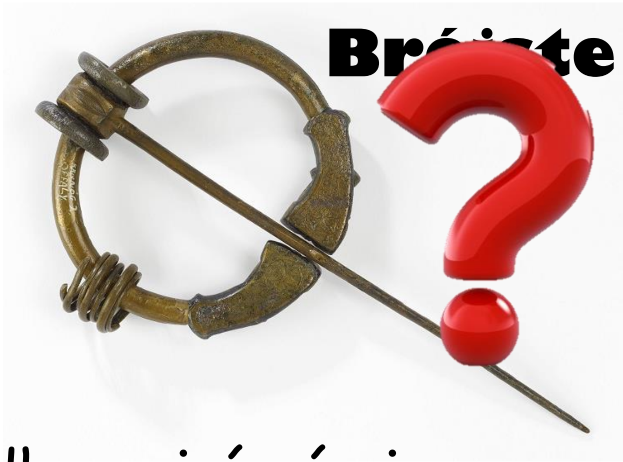

Ní bhíodh cnaipí ná zipeanna ar éadaí na gCeilteach. D'úsáididís bróistí chun a gcuid éadaigh a cheangal. Féach an bróiste Ceilteach seo.

Chaitheadh na Ceiltigh éadaí simplí, geala. Chaitheadh na fir léine fhada thar bhríste fada ar a dtugtaí 'bracae'. Is é a chaitheadh na mná ná gúnaí fada. Chaitheadh na fir agus na mná crios faoina gcoim agus brat thar na guaillí. Cheanglaídís na brait le bróiste. As leathar a dhéanadh na Ceiltigh a gcuid bróg.

Déan brat de do chuid féin ag an nasc seo:
http://www.bbc.co.uk/wales/celts/activities/weaving.shtml

Bhíodh sciath ag go leor laochra Ceilteacha chun iad féin a chosaint i gcath.

Trodaithe den scoth ba ea na Ceiltigh. Ní bhíodh aon eagla orthu roimh a naimhde. D'úsáididís claimhte agus sleánna agus iad i mbun catha. Déanta as iarann a bhí na claimhte aaus na sleánna sin.

Bhaineadh na Ceiltigh úsáid as carbaid uaireanta agus iad i mbun catha.

Is fáinne muiníl é an torc. Thaitin seodra leis na Ceiltigh agus chaitheadh na fir agus na mná bráisléid, fáinní agus toirc.

Ba mhinic a mhaisíodh na Ceiltigh a gcuid seodra le patrúin a bhí bunaithe ar chiorcail. Is ó na Ceiltigh a fuaireamar cuid de na patrúin a bhíonn ar ár gcuid seodra sa lá atá inniu ann.

Seo grianghraf de cheann de na háiteanna cónaithe a bhí ag na Ceiltigh. Glacadh an grianghraf ón aer. Níl fágtha anois den áit chónaithe ach cnocáin ísle.

Cruth cruinn a bhíodh ar thithe na gCeilteach in Éirinn. Le cré agus le hadhmad a thógtaí iad de ghnáth. Díon tuí a bhíodh orthu.

Thógtaí balla timpeall ar ghrúpaí tithe. Dá dtógtaí balla cré timpeall orthu, **ráth** nó **lios** a thugtaí ar an áit.

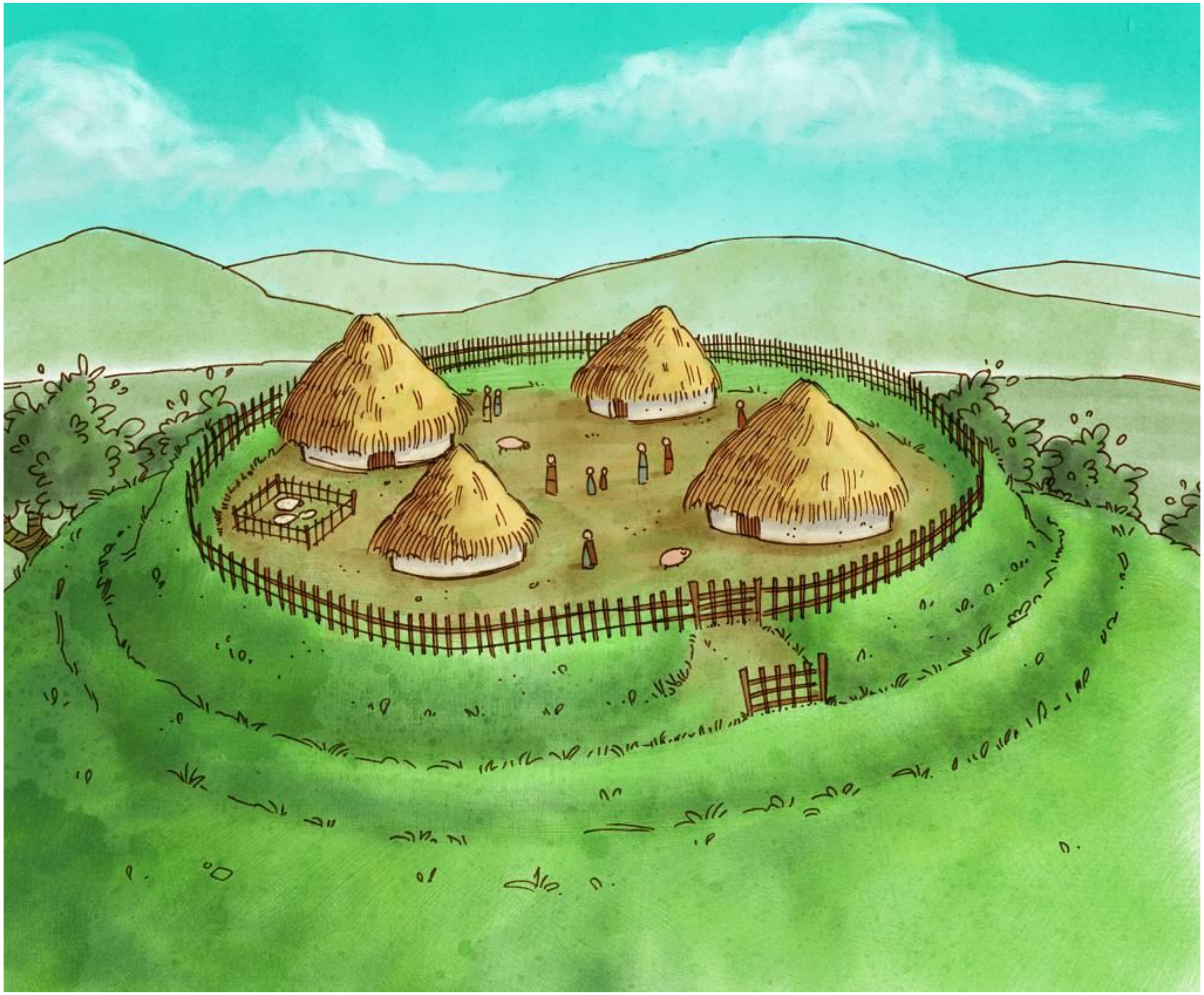

Dá dtógtaí balla cloiche ann, **cathair** nó **caiseal** a thugtaí ar an áit.

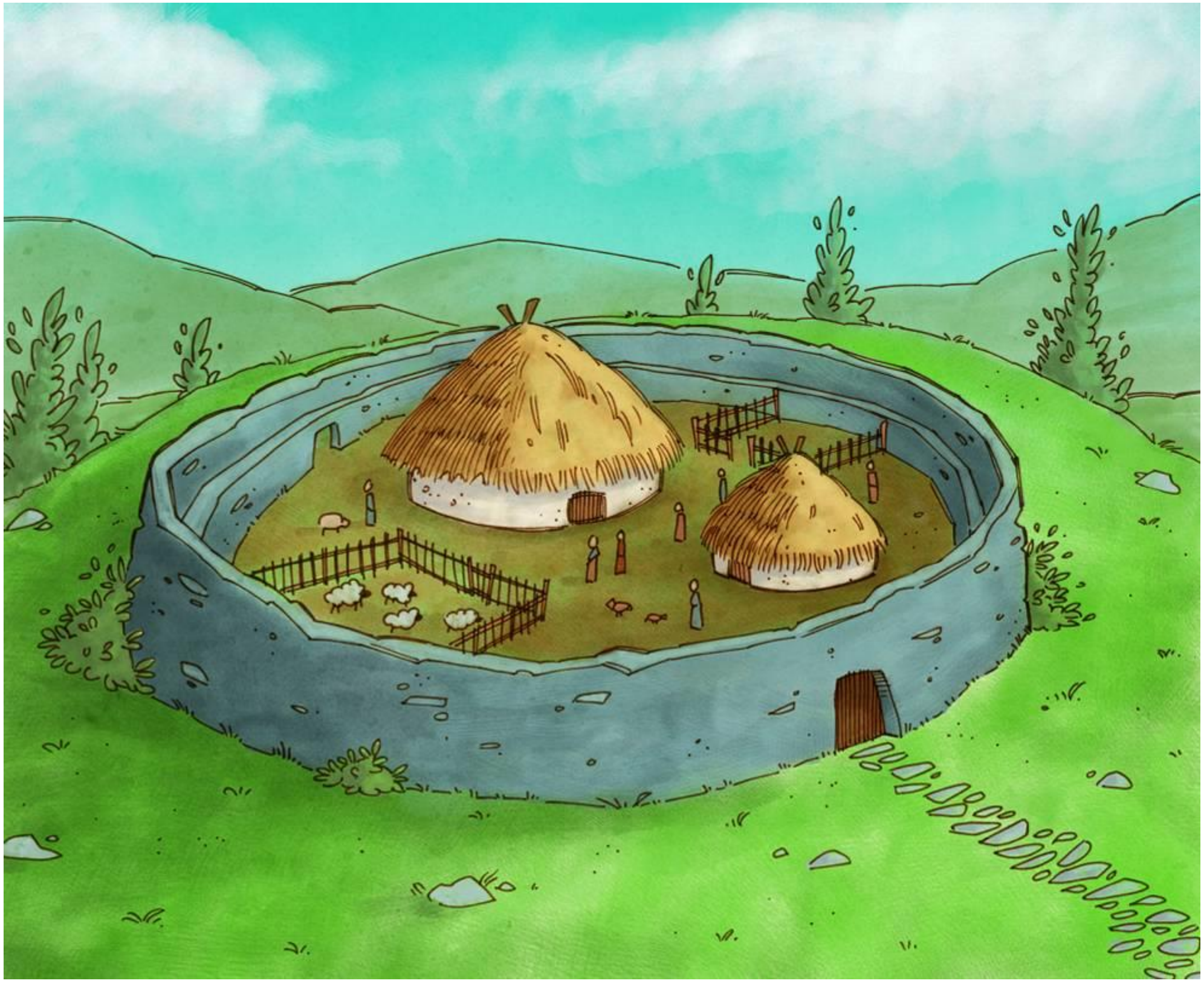

Thógadh na daoine saibhre **dúnta** chun iad féin a chosaint. Is ar bharr na gcnoc a thógtaí na dúnta sin, de ghnáth.

An bhfuil ráth nó caiseal gar do do scoilse?

Cliceáil anseo chun teach Ceilteach a fheiceáil:
http://www.3dhistory.co.uk/interactive-images/roundHouse.php

Taobh istigh de theach Ceilteach

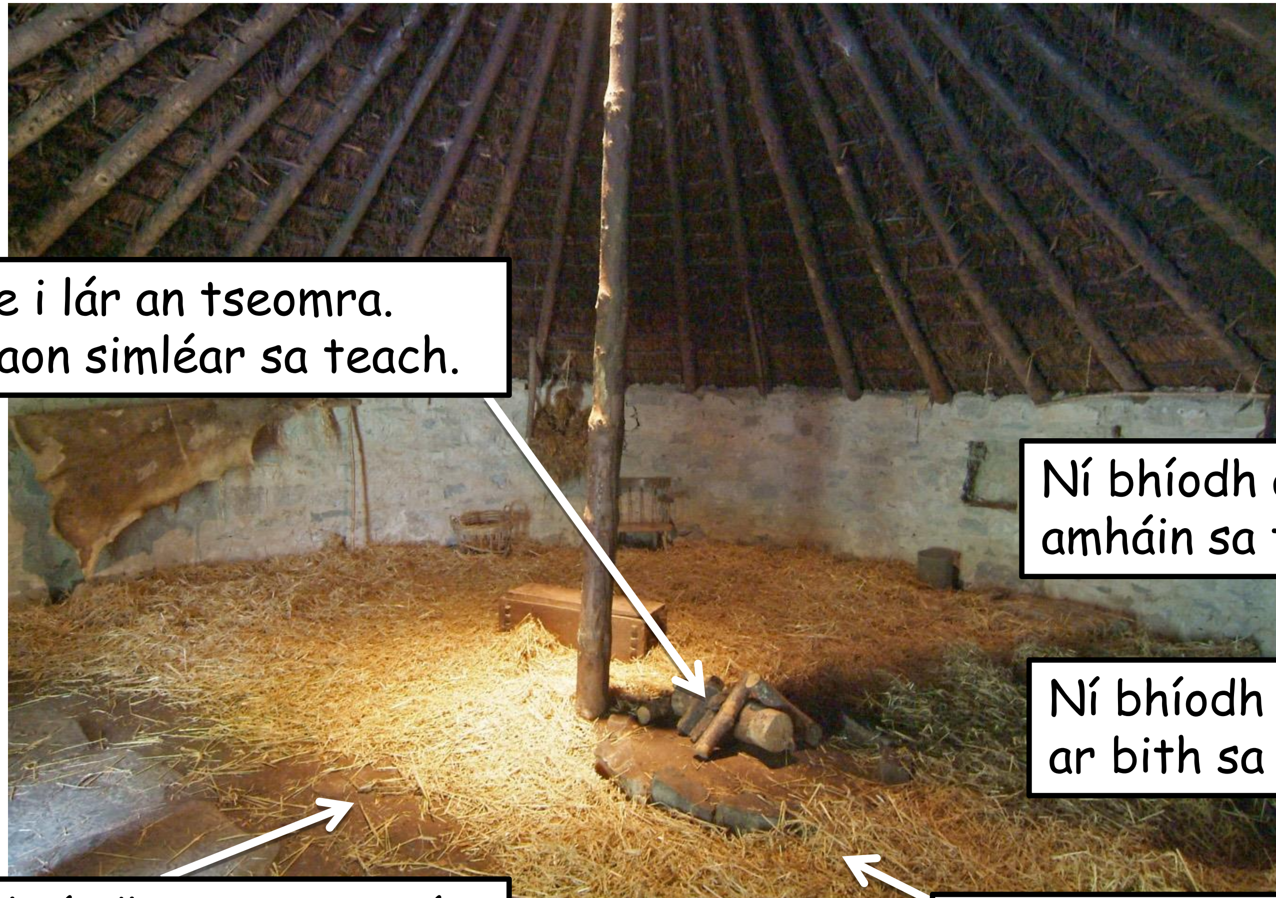

'Logainm' a thugaimid ar ainm áite. Tá tagairt d'áiteanna cónaithe na gCeilteach i roinnt logainmneacha in Éirinn. Seo a leanas cuid acu:

Ráth Mealtain

Lios Tuathail

Cathair na Mart

Caiseal

Dún Garbháin

An bhfuil logainmneacha i do cheantar a bhfuil na focail sin iontu?

Fíor nó Bréagach?

Ráiteas	Fíor	Bréagach
Is iad na Ceiltigh a thug an Ghaeilge go hÉirinn.	✓	
D'úsáideadh na Ceiltigh brónna chun a gcuid éadaigh a cheangal.		✓
Fáinne muiníl is ea an torc.	✓	
Bhíodh téamh lárnach ag na Ceiltigh sna tithe.		✓
Bhíodh a lán fuinneoga i dtithe na gCeilteach.		✓
Bhíodh seomra amháin sna tithe Ceilteacha.	✓	
Bhí na Ceiltigh ar cheann de na chéad dreamanna san Eoraip a chuir eolas ar an iarann.	✓	
Is ar bharr na gcnoc a thógtaí na dúnta, de ghnáth.	✓	

Tuilleadh eolais le fáil ar na suíomhanna seo:

http://www.timescapes.org.uk/audio_book/index.asp

http://www.bbc.co.uk/wales/celts/

http://www.askaboutireland.ie/learning-zone/primary-students/subjects/history/history-the-full-story/irelands-early-inhabitant/iron-age-people-celts/

http://www.dyfedarchaeology.org.uk/lostlandscapes/edresource.html

http://www.bbc.co.uk/history/interactive/games/ironage_life/index_embed.shtml

Gabhaimid buíochas leis na daoine agus leis na heagraíochtaí a leanas a chuir íomhánna ar fáil do na sleamhnáin seo:
Michael Brown

Íomhánna eile:
Shutterstock
Ard-Mhúsaem na hÉireann
Peter Donnelly
Airview
Martin Fagan

Rinneadh gach iarracht teacht ar úinéir an chóipchirt i gcás na n-íomhánna atá ar na sleamhnáin seo. Má rinneadh faillí ar aon bhealach ó thaobh cóipchirt de ba cheart d'úinéir an chóipchirt teagmháil a dhéanamh leis na foilsitheoirí. Beidh na foilsitheoirí lántoilteanach socruithe cuí a dhéanamh leis.

© Foras na Gaeilge, 2014

An Gúm, 24-27 Sráid Fhreidric Thuaidh, Baile Átha Cliath 1

An Gúm